

ezeket nem írja olyan pontosan elő, mint a mi tankönyveink. Vagyis a tanárnak nagyobb szabadságot biztosít, hogy eszközeinek, lehetőségeinek számbavételével maga döntse el a kísérletek berendezését és kivitelét.

Ugynevezett vezérkönyv, amely csak a tanár kezén fordul meg, hogy hasznos tanácsokat adjon különösen a kezdő részére, a szükséges kísérletek kivitelére, az eszközökre vonatkozólag, ajánlhat többféle megoldási módot. Ezek közül azután a tanár kiválaszthatja azt, amelyik iskolájának körülményei között megvalósítható. A tankönyv azonban természetesen kerüli az alternatívákat, s ezzel annyira megköti a tanítást, hogy vagy a leírt kísérletet végzi el a tanár, vagy semmit. Ebből következik, hogy minél részletesebben írja le egy tankönyv a kísérleteket, annál több kár okozója a tanításban. Vezérkönyvnek kitűnő, de tankönyvnek rossz. Ez Gründling véleménye.

Felmerült félreértések alapján ismét lerögzítjük, hogy Gründling könyvét a német „Mittelschule” részére írta, amely iskola megfelel nem a mi középiskolánknak (gimnázium), hanem a polgári iskolának, 6 osztállyal. Az ismertetett kötet 13—15 éves tanulók részére készült. A második kötetet jövő évben ismertetjük.

Matzkó Gyula.

Kézimunka (Szülőj)

Vágópenge papírfoglalatban.

Papírmunka.

Tanítás a polgári iskola I. vagy II. osztályában.

A lágy papír, valamint a papírlemez munkák fontosságát és nevelőértékét az a nagy óraszám is mutatja, amellyel kézimunka oktatásunkban szerepel. Nyersanyaga nagy választékban, olcsón s könnyen beszerezhető. Szerszámai, a mindennapi életben általánosan használt kés és olló.

A papírmunkák haladottabb fokán azonban mindig szükségét éreztük egy élesebb karcoló és vágó eszköznek, ami a tökéletesebb, formásabb munkát biztosítja. — Ez az eszköz is hamarosan megszületett. A kiselejtezett s borotválkozásra már nem alkalmas zsilett-pengék önként fölkinálták magukat. A zsilett-penge ma már különféle elgondolás szerint, fém vagy fa foglalatban, értékes eszköze a papírmunkának.

A jelen tanítás, a *vágópenge készítésének* saját elgondolásom szerint történő *új módját* mutatja be. A régebbi elgondolá-

sokkal szemben előnye az, hogy a fontos szerszámot minden tanuló maga készítheti el. Anyaga papír s elkészítési módja oly egyszerű, hogy már az I. osztályos tanuló is játszva elvégezheti.

A feladat gondos elkészítése egy kettős óra keretén belül elvégezhető. Tanmenetünkben pedig elhelyezhető az I. osztály második félévi anyagában, de lehet a II. osztály első feladata is.

Az elkészített tárgyat minden tanuló, mint vágó szerszámot használja a sorra kerülő feladatok kialakításánál.

Az anyag: Egy 15×5.5 cm. méretű erős rajzlap vagy papíron apír és egy zsillett penge. (A penge lehetőleg vastagabb, merevebb természetű legyen.) A zsillett-pengék mérete általában: 4.4×2.2 cm.

Szerszámok: Mérő- és rajzeszközök, olló és símitócsont.

Bevezetés, hangulatkeltés: Tanár bemutatja az elkészítendő tárgyat. Kihúzza a hüvelyből a pengefoglalatot, melyből elővillan a zsillett-penge egy sarka. A foglalatot most fordítva dugja, a hüvelybe, úgy ahogy azt munka közben használni kell. (6. ábra) Különböző vastagságú anyagokon bemutatja a vágópenge használhatóságát. Ezek szerint a cigarettapapírtól kezdve, a 40-es papírlemez vastagságáig a legtökéletesebb metszést biztosítják. A metszés síkja éles, sima s a fényforrás ráeső fényében tükörszerűen csillogó felületű. A kézimunka órákon használatos más anyagokon is végez bemutató vágásokat a tanár. Ezek: könyvkötő-vászon, nyers vászon, bőr, celluloid és falemez.

Bemutatás közben megfigyelhetik a tanulók, hogy milyen alapon, s milyen vonalzó mellett végezte a tanár a vágást. (A vágódeszka (rajztábla) sík felülete erős csomagolópapírral van leragasztva, mert a fa erezete vágás közben más irányban vezethetné a pengét. A vágás irányát fém vagy fémbetétes vonalzó biztosítja.) Miért nem előnyös a fa vonalzó használata?

Célkitűzés: Láttatok, hogy milyen tökéletes, formás munkát végezhetünk a bemutatott vágópengével. S ha még azt is megmutatom, hogy milyen egyszerű a penge foglalata és hüvely elkészítése, nem fog többé hiányozni kézimunkaeszközeitek sorából a bemutatott célszerű vágópenge.

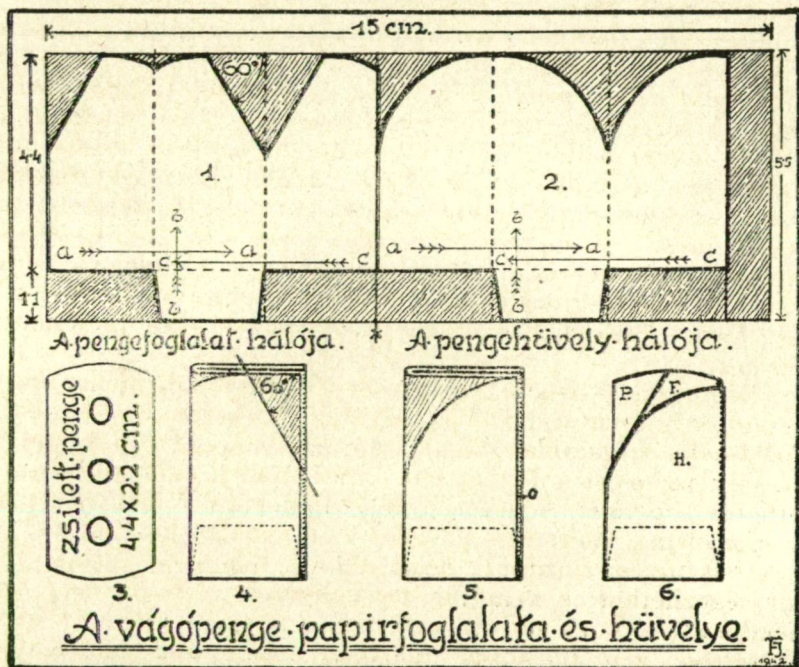
A munka menete. Tanár elkészíti a táblarajzot a feladat különböző mozzanatairól, miközben a tanulók munkafüzetükbe jegyzik a legszükségesebb adatokat és méreteket. A munka menete a mellékelt magyarázórajzból leolvasható.

Az 1 és 2. magyarázórajz a pengefoglalat és a pengéhüvely hálóját mutatja be. Méreteket a rajzon nem látunk. Csupán az anyag hosszúsága és szélessége van megadva. (15×5.5 cm.) Az egyetlen méret, amit a tanulóval az anyagra szélesség irányában felmértünk, a rajzon is feltüntetett 1.1 cm. Ezáltal az 5.5 cm széles papírszalagot hosszanti irányban két részre osztottuk. A szélesebbik 4.4 cm.-es távon fekszik a tárgy oldalainak ki-

terített hálója. Az 1.1 cm-es sávon egy-egy fül látható, mely a foglalat és hüvely egyik-egyik végének lezárására szolgál.

Több méretre nincs szükség, mert a feladat *hajtogatással* készül, s a szélességi méretek az anyag vastagságának megfelelően változnak.

Először a pengefoglalat hálóját készítjük el. Eljárás a következő: A zsilett pengét álló helyzetben pontosan az anyag szélére fektetem s ironnal lejelölöm a penge szélességét. A vonal mentén éles, pontos hajtást végzek. (símítócsont). A második hajtást már úgy végzem, hogy a zsilettpengét behelyezem az első hajtán közé, így a penge vastagságának megfelelő férőhely

hözsítva van. A második hajtás szélét az anyagon megjelölöm, (x) s a fölhajtogatott részt ollóval levágom. Ezután alakítom ki a fület a rajzon megfigyelhető formában. A fül jobb és bal oldalán látható bevonalkázott részeket ollóval kimetszem. Következik a ragasztás. A ragasztáshoz enyvvet használok (hidegenyv vagy tubusos halenyv). A penge foglalat hálójának összehajtogatását, illetve ragasztását betűrendben a nyílak iránya jelzi. Eszerint: a) oldalt behajtom; b) fület ragasztóval bekenem s az előbb behajtott a) oldalhoz ragasztom; c) oldalt ugyancsak ragasztózom s az előbb fölhajtott b) fülhöz illetve

a) oldalhoz ragasztom. — A ragasztás tökéletes száradásáig a tárgyat lepréselem.

A pengefoglalat csonkítását a 4. ábra érthetően szemlélteti. A foglalat nyitott oldalán a szélesség felezési pontjához 60° -os szöget rajzolok, s a lejelölt vonal mentén ollóval lecsonkítom. Aztán a foglalatba helyezem a pengét s annak ivalakú hajlása mentén a végérvényes formát kialakítom.

A penge hüvely szabásának menete, az előbb bemutatott eljárással azonos. De itt az első hajtás szélességét az előbb elkészített pengefoglalatot ráhelyezésével jelölöm ki. Vagyis a foglalatra építem rá a hüvelyt. A hüvely nyitott végének lecsonkítása az 5. ábrán figyelhető meg. A forma szélességével azonos sugármérettel rajzolom meg a negyed körívet az 0-val jelölt pontból.

A vágópengét munkaközben, azaz nyitott helyzetben a 6. ábra formázza. A penge foglalata (F) és a penge (P) kiáll a hüvelyből (H).

Használat után a foglalatot a pengével együtt kihúzó a hüvelyből, s fordítva dugom vissza. Így teljesen biztonságos a viselete, mert a foglalat és hüvely az éles pengét tökéletesen körzárja.

A bemutatott vágópengefoglalat előnyei: anyaga papír; szabása és összeállítása oly egyszerű, hogy minden tanuló maga készítheti el; a penge pillanatok alatt átfordítható, vagy új pengével kicserélhető; használat közben a pengének csak a dolgozó sarka födetlen; bezárva teljesen biztonságos, mellényzsebben hordható.

A penge helyes használata. Jó szerszámmal, jó munkát csak úgy végezhetünk, ha az eszköz helyes használatát elsajátítottuk. — A vágópenge finom, éles hajlékony szerszám. Használata éppen ezért óvatos, gyöngéd munkát igényel. — Türelmetlen, gyors, nagy erővel dolgozó kezeknek nem engedelmeskedik. Tökéletlen munkát végez.

A vágópenge célirányos kezelését az alábbiakban foglalom össze: A penge síkja vágás közben merőleges a megmunkálandó anyagra. Csak fém vagy fémbetétes vonalzó mellett vágunk. A pengét először gyöngéden vezetem végig az anyagon (karcolom). A karcolás jelöli ki azt az utat, amelynek mentén végeredményben átvágom az anyagot. A karcolás által kijelölt utat nem hagyja el a penge, ha a következő vágások is gyöngédek. A pengét tehát a vastagságnak megfelelően többször húzom végig az anyagon, miközben kellő érzékkel erősíthetem a nyomást. Ha az anyag egyes szakaszát már átvágta a penge, fokozatosan gyöngébb nyomást gyakorolok a pengére. A vágást csak akkor hagyom félbe, ha az anyagról teljes hosszúságban levált az eltávolítandó rész. Ha vágás közben elmozdul a vo-

nalzó, nehéz azt a kellő pontosságra visszaállítani. Ezért lehetőleg arra ügyelünk, hogy a vonalzó el ne mozduljon.

A vágópenge elkészítésére és helyes használatára vonatkozó utasításokkal a feladatot befejeztem.

Jó munkát!

Fáber József.

IRODALOM—KÜLFÖLDI TANÍTÁSI MOZGALMAK — LAPSZEMLE — HIREK

IRODALOM.

Noszlopi László: A pályát-választó fővárosi ifjúság hivatás-étosza. Budapest, 1940 23 old.

Minden nevelésnek célja a hivatásra való előkészítés. Az egyik iskola-típus ezt a feladatot közvetlenül végzi (szakiskolák), a másik pedig közvetve azáltal, hogy általános lelki-szellemi alapkészségeket fejleszt ki a későbbi szakhivatás könnyebb és mélyrehatóbb elsajátításához. A hivatás helyes felismerése és az arra való tudatos felkészülés egyik legfontosabb egyéni kérdése minden ifjúnak, sőt — közösségi kihatásai miatt — életkérdése a társadalomnak is. Kétségtelen ugyanis, hogy a hivatásérzet és a hivatásteljesítés az erkölcsi értékrend világába tartozik és így etikai, világnézeti vonatkozásai komoly megfontolás elé állítják az ifjút, továbbá a vele kapcsolatos köteleességek felismertetése során a nevelőket. Egy társadalmi közösség szempontjából nem lehet közömbös, hogy éppen az értékesebb tehetségű ifjai megtalálják-e saját képességeiknek, hajlamaiknak megfelelő pályát és kedvüket lelik-e annak hivatásszerű betöltésében.

Ennek a kérdésnek a megoldásában akarja Noszlopi a szülőket és nevelőket támogatni elvi jellegű tanulmányában, mely párhuzamot vonva a *hivatás* és *üzlet* között rámutat a munkaerkölcs igazi tartalmára, a hivatás-étoszra. A kísérleti lélektan tapasztalati eszközeivel közeledik a hivatásétosz belső lényegének kielemezéséhez. Eszerint a helyesen értelmezett *hivatás* *össz*-szetevő tényezői: a munka, a kereset, mely azonban nem öncélú pénzszerzésre irányul, hanem az emberi természet értékesebb szellemi vonásai (önzetlenség, szociális, közösségi felelősségtudat stb.) is szerepet kapnak benne. Így válik a hivatás életfeladattá a merőben kalmári, sívár kenyérgazdálkodási vagy gazdagodási robottal szemben.

Ez általános hivatásetikai alapvetés után ismerteti a szerző a fővárosi Pedagógiai Szeminárium lélektani laboratóriumának módszeres eljárását, melynek során írásbeli kikérdezésnek vetett alá különböző korú növendékeket. A vizsgálatban 20 ezer fiú és lánytanuló vett részt 323 iskolából. Az iskolafajok között volt elemi, polgári iskola és gimnázium. A tanulóknak a következő kérdésekre kellett felelniök: 1. Mi szeretnék lenni? 2. Milyen pályára fogok menni tényleg? 3. Miért választottam a 2. pontban megjelölt pályát.